T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

CİLT 3

39. ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

43. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu

39. ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

CİLT 3

16-20 EKİM 2023
ANKARA

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3767/3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 200/3

Editör
Doç. Dr. Erol EVCİN

16-20 Ekim 2023 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen 43. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirlmiştir.

TK: 978-975-17-5866-8
ISBN: 978-975-17-5874-3

Grafik Tasarım
Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafı
Karataş Köyünde tespit edilen prizma formlu yazıtlı taş.

Not: Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Doç. Dr. Erol EVCİN tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2024

İÇİNDEKİLER

Michele MASSA, James OSBORNE, Fatma ŞAHİN, Hüseyin ERPEHLİVAN
KONYA İLİ KARATAY VE ÇUMRA İLÇELERİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ SON SEZON (2022 YILI) SONUÇLARI 7

Muhammet GÖRÜR, Ö. Hakan ÇETİN, Murat ÇERKEZ,
Oktay GÜNDOĞDU, Filiz CANYURT, Adem ÇETİN
ELMADAĞ 2022 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI 21

Murat KARAKOÇ, Hasan Can GEMİCİ, Abdullah AKGÜL, Özlem AYIK,
Ebru BALKAN, Elem PALA, Fedai ERKOCAOĞLU, Çiğdem ATAKUMAN
KARAMAN PREHİSTORİK YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ 2022 YILI ÇALIŞMALARI 41

Mustafa BEYAZIT, Meryem CANSEVEN
DENİZLİ İLİ VE İLÇELERİNDEKİ OSMANLI MEZAR TAŞLARI YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 (BEYAĞAÇ, KALE ÇİVRİL İLÇELERİ) 61

Mustafa BİLGİN, Esen KAYA, Sevingül BİLGİN KOPÇUK,
İnan KOPÇUK, Pınar Kızıltepe BİLGİN, Mürşide ÜLKER KÜÇÜK
ASPENDOS YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 85

Mustafa ÇETİNASLAN, Celal Han CAN, Abdulkadir TOSUN
ORTA ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE İNEGÖL VE ÇEVRESİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 YILI ÇALIŞMALARI 99

Mustafa KARAGEÇİ, Fatih TURANLI, Dilek KARAGEÇİ,
Burak TAŞDÜVENCİ, Atakan ERDEM, Akın BİNGÖL
2022 YILI KARS-IĞDIR İLLERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 119

Müge DURUSU-TANRIÖVER
POLATLI PEYZAJ ARKEOLOJİSİ VE YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ (PYAP) 2022 SEZONU 133

Nurettin ARSLAN, Nilden ERGÜN
ASSOS ÖREN YERİ KIRSAL ALANI VE KOMŞU POLİSLER YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 YILI ÇALIŞMALARI 143

Nilgün COŞKUN, Hatice PAMİR
2022 YILI ŞIRNAK İLİ, MERKEZ İLÇE VE GÜÇLÜKONAK YÜZEY ARAŞTIRMASI 159

Oğuz KOÇYİĞİT
KARABİGA / PEGAİ KALESİ 2022 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI 169

Olcay ZENGİN KOŞAN, Faruk AY, Filiz AY ŞAFAK, Kadir BÖYÜKULUSOY
2022 YILI SİVAS İLİ (ULAŞ İLÇESİ) DEMİR ÇAĞ VE ÖNCESİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 181

Mehmet Ozan ÖZBUDAK
ÇORUM TARİH ÖNCESİ DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 YILI SONUÇLARI 197

Özlem ÇAKAR KILIÇ
ORTA PORSUK HAVZASI TUNÇ ÇAĞLARI VE ÖNCESİ DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI (ORPO): 2022 YILI 215

Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hakan YILMAZ, İsmail COŞKUN,
Dilara DEMİRTAŞ, Yenal SÜRÜN, Erdal ÖZGÜNER, Selin KARATEKİN
VAN İLİ GÜRPINAR İLÇESİ 2022 YILI ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMALARI 231

Rahşan Tamsü POLAT, Yusuf POLAT, Mehmet Baran YÜRÜK
2022 YILI ESKİŞEHİR İLİ SEYİTGAZİ VE HAN İLÇELERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 247

Reyhan KÖRPE
2022 YILI ECEABAT ÇEVRESİ VE GRANİKOS SAVAŞ ALANI YÜZEY ARAŞTIRMASI 259

Salih KAYMAKÇI, Hatice Gül KÜÇÜKBEZCİ,
Tuğçe Merve ZİNAL, Harun TURAK, Emine KILIÇ
GİRESUN İLİ KIYI KESİMİ YERLEŞİMLERİ 2022 YILI ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 277

Savaş MARAŞLI
ÜRGÜP, ACIGÖL VE DERİNKUYU İLÇELERİNDEKİ BEZİRHANELER: BEZİR YAĞININ ÖYKÜSÜ 289

Sevgi DÖNMEZ
2022 YILI ARGUVAN (MALATYA) YÜZEY ARAŞTIRMASI 303

Sinan PAKSOY, Hüseyin Onur ERDEM, Emine AKKUŞ KOÇAK, İbrahim ETHEM KOÇAK
AMASYA İLİ VE İLÇELERİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 1. SEZON ÇALIŞMALARI (16 EYLÜL – 10 EKİM 2022) 323

Mehmet ÖNAL, Süheyla İrem MUTLU, Semih MUTLU
HARRAN OVASI 2022 YILI ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 345

Şengül Dilek FUL, Hatice UYANIK, Murat TEKİN, Aygün KALINBAYRAK ERCAN
2022 YILI TOKAT İLİ ZİLE VE TURHAL İLÇELERİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 365

Şükrü ÖZÜDOĞRU
KİBYRA 2022 ÇALIŞMALARI 381

Tahsin KORKUT, Ufuk ELYİĞİT
2022 YILI MARDİN ve BATMAN İLLERİ (TURABDİN) ORTAÇAĞ DÖNEMİ KÜLTÜR VARLIKLARI YÜZEY ARAŞTIRMASI 399

Tayfun CAYMAZ, Şahin MENTEŞE, Mehmet EMEÇ, Ferhan ERİM
URLA YARIMADASI GÜNEY KESİMİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 YILI ÇALIŞMALARI 417

Timur DEMİR, Mikail BAKIM, Hakan BAŞDİNÇ, Zeynep VURAL
YILI GERÇİN HÖYÜK YÜZEY ARAŞTIRMALARI 433

Tolga BOZKURT, Ceren Tuğçe VAROL KOYUNCU, Ali GERENGİ
ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE ANKARA İLİ VE KUZEYBATI İLÇELERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 ÇALIŞMALARI 447

Ümüt Emrah KURT, Mustafa BİLGİN, Esen KAYA, M. Ertan YILDIZ
KELAİNAİ / APAMEİA ANTİK KENTİ VE ÇEVRESİ YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ 2022 YILI ÇALIŞMALARI 467

Volkan DEMİRCİLER, E. Deniz OĞUZ-KIRCA, Özgür SARI, Caner BAKAN
BOZBURUN YARIMADASI'NDA ERKEN DEMİRÇAĞI'NDAN GEÇ ANTİKİTE'YE YERLEŞİM SİSTEMLERİ VE TARIMSAL ORGANİZASYONLAR ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 YILI ÇALIŞMALARI 483

Yalçın KAMIŞ, Tuğçe ŞENER
EMİNLER HÖYÜK VE KARAMAN OVASI YÜZEY ARAŞTIRMALARI (2016-2022) 503

Yavuz Aydın, Harun Taşkıran, Eşref Erbil, E. Koray Sarıoğlu, Murat Özturan
AFYONKARAHİSAR DOĞU İLÇELERİ PALEOLİTİK ÇAĞ YÜZEY ARAŞTIRMASI (2022) 517

Yavuz GÜNAŞDI, İshak KÜÇÜKYILDIZ
2022 YILI ELEŞKİRT İLÇESİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 533

Yusuf ALBAYRAK, Bahattin ÇELİK, Sıddık ÇALIK, Senayi DÖNMEZ, Asım GÜLTEKİN
1402 ANKARA MEYDAN SAVAŞI ALANI TESPİTİ 2022 YILI YÜZEY ARAŞTIRMASI 545

Zerrin ERDİNÇ, Ahmet TÜRKAN, Ahmet TÜRKAN, Tacit KÜLAH
SYNAUS VE ANKYRA SİDERA YÜZEY ARAŞTIRMASI 2022 565

Nurettin BATARAY, Canan GÜL UYGUN, Fulya DOĞRAMACI Murat AY
ÇANAKKALE PREHİSTORİK DÖNEM ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI (CAPAS) 2022: BAYRAMİÇ VE ÇEVRESİ 583

KONYA İLİ KARATAY VE ÇUMRA İLÇELERİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ SON SEZON (2022 YILI) SONUÇLARI

Michele MASSA*

James OSBORNE

Fatma ŞAHİN

Hüseyin ERPEHLİVAN

Giriş

Konya Bölgesel Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi (KRASP), Çanak-çömleksiz Neolitik Dönem ile Demir Çağı sonu arasındaki dönemde Konya Ovası'ndaki Neolitikleşme, kentleşme ve erken devlet oluşumu süreçlerine ışık tutmaya yönelik 6 yıllık bir programdır (Massa vd. 2019a, 2019b, 2020, 2021a, 2021b). İlk beş sezon boyunca (2017-2021), 157 nokta doğrudan belgelenmiştir. Ayrıca araştırma sahasında bulunan dinamiklerin daha iyi değerlendirilebilmesi için tüm Orta Anadolu platosunda (Massa ve Lauricella hazırlık aşamasında) 1500'ün üzerinde alanın yer aldığı bir veri tabanı oluşturulmuştur (Massa vd. hazırlık aşamasında). KRASP'ın en önemli keşiflerinden biri Bronz ve Demir Çağı'nda Konya Ovası'nın en büyük merkezi olan ve çok dönemli Türkmen-Karahöyük yerleşimidir. İlk sezon çalışmalarının başında bulunmuş olan yerleşmede daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalar 500 m kuzey-kuzeydoğu-doğu hattındaki uydu höyüklerin yayı ile çevrelenmiş, yaklaşık 30 hektarlık alanı kaplayan ve 35 m yüksekliğinde bir ana höyüğü ortaya çıkarmıştır (Osborne vd. 2020; Massa vd. 2021). En önemli buluntu, yerel bir köylünün göstermesi sonucu keşfedilen Anadolu Hiyeroglif Yazıtı TÜRKMEN-KARAHÖYÜK 1'dir. Büyük Kral Hartapu tarafından yaptırılan ve onun Muşka Ülkesi'ne (muhtemelen bir dönem I. Mita tarafından yönetilen devlet) karşı kazandığı zaferlerden söz eden bu yazıt MÖ 9-8. yy. sonlarına tarihlendirildiği düşünülmektedir (Goedegebuure vd. 2020; Massa ve Osborne 2022). Yazıtın Türkmen-Karahöyük'te bulunması, bu alanın Hartapu tarafından yönetilen ve şimdiye kadar bilinmeyen bir Demir Çağı krallığının başkenti olabileceğini de güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır (Osborne vd. 2020; Massa ve Osborne 2022). GTÇ seramiğinin miktarı ve yüksek kalitesi, Çarşamba Nehri'ne yakın konumu (muhtemelen Hitit kaynaklarındaki "Hulaya nehri", Garstang ve Gurney 1959) ve Hartapu'nun Hitit Kraliyet Hanedanı'na yaptığı çok sayıda

* Doç. Dr. Michele Massa, Bilkent Üniversitesi, İnsani Bilimler, Arkeoloji Bölümü, Ankara, Türkiye, E-posta: mmassa@bilkent.edu.tr

Doç. Dr. James Osborne, Chicago Üniversitesi, Institute for the Study of Ancient Cultures, Chicago, ABD, E-posta: jamesosborne@uchicago.edu.tr

Doç. Dr. Fatma Şahin, Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Adana, Türkiye, E-posta: fatmasahin@cu.edu.tr

Doç. Dr. Hüseyin Erpehlivan, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Bilecik / TÜRKİYE, E-posta: huseyinerpehlivan@gmail.comm

referans, Türkmen-Karahöyük'ün MÖ 13. yy.da Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olan Tarhuntassa ile özdeşleştirilebilir olabileceğini de düşündürmektedir (Massa hazırlık aşamasında; Massa ve Osborne 2022).

Önceki yıllarda daha geniş bölgede kapsamlı araştırmalar yürütülmüş olmakla birlikte KRASP'ın son sezonunda tamamen Türkmen-Karahöyük'e odaklanmış ve aşağıdaki hedeflere adanmıştır:

(a) Türkmen-Karahöyük ve yerel çevresinin yerleşim yeri seçimlerine ışık tutulması

(b) Yerleşimin farklı aşamalarında alanın morfolojisine ilişkin anlayışın geliştirilmesi

(c) Jeofizik yoluyla sahadaki en son yerleşim seviyelerinin planının ortaya çıkarılması.

Yöntemler

Son sezon çalışmalarının başında yerleşmedeki yoğun (intensive) araştırmalar tamamlandı. Önceki yıllarda (2019, 2021) görünürlüğü düşük olan noktalar yeniden gözden geçirildi ve araştırmalar ana höyükten daha uzak alanlara genişletildi (Osborne vd. 2020; metodoloji için Massa vd. 2021). Ayrıca ana höyüğün ve çevresinin 2 cm çözünürlüklü 3B arazi modelinin oluşturulması için saha genelinde alçak irtifa İHA uçuşları gerçekleştirildi (Resim: 1). Diğer bir uzaktan algılama bileşeni, Türkmen-Karahöyük'ü çevreleyen alan için tarihî ve modern uydu görüntülerinin ve 12 m çözünürlüklü TanDEM-X 3B arazi modelinin analizidir. Bu model yerel jeomorfoloji, hidrografi ve bunların insan yerleşimiyle bağlantısının ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlamıştır (bkz. Massa vd. 2021). Yerel çevreyi daha detaylı araştırmak amacıyla Levent Uncu ve Ebubekir Karakoca (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi) ile iş birliği yaparak tescilli arkeolojik alanın sınırları dışında bir sondaj programı başlatıldı. Atlas Copco Cobra sondaj ekipmanı kullanılarak, çökeltilerin doğasını anlamak amacıyla ana höyük ile uydu höyükler arasındaki alandan örnekler toplanmıştır.

Son olarak, biri Anthony Lauricella (Chicago Üniversitesi), diğeri Petra Creamer (Emory Üniversitesi) liderliğindeki iki ayrı ekip tarafından farklı metodolojilerle jeofizik çalışmaları yürütülmüştür. İlk ekip kullanımı kolay ve isabetli olan ancak yoğun iş gücü (dört kişi) gerektiren ve yavaş (ortalama 0,5 hektar/gün) olan ancak nispeten ucuz bir cihaz olan taşınabilir Bartington fluxgate gradyometresini kullanmıştır. Bu cihazın sonuçlarının konuma yerleştirilmesi için önceden hazırlanmış bir karelaj sistemi gerekmiştir. İkinci ekip hafif bir arabaya monte edilmiş, tek bir kişi tarafından çalıştırılabilen, 1 cm hassasiyetle otomatik D-GPS konumlandırmalı ve günde yaklaşık 5-6 hektar alanı tarayabilen yeni nesil bir Sensys Magneto MXP-DA dizili gradiometre kullanılmıştır (metodoloji için bkz. Creamer vd. hazırlık aşamasında). Ancak bu cihaz diğerine oranla daha maliyetli ve hacimlidir, arazide ve uluslararası uçuşlarda taşınması zordur. Her iki cihazın da performansını doğrudan değerlendirmek ve karşılaştırma amacıyla aynı alanın bir bölümü örneklendirilmiştir. Yavaşlığına rağmen Bartington, Sensys ile karşılaştırılabilir seviyede yüksek kaliteli sonuçlar sağlamış; bu da Türkmen-Karahöyük gibi höyükleşmiş alanlar için potansiyel olarak düşük bütçeli bir çözüm olduğunu göstermiştir.

Sonuçlar

Hem KRASP'ın kendi malzemeleri hem de önceki araştırma ve kazı projeleri (Massa vd. hazırlık aşamasında) dikkate alınarak, Konya Ovası'nın yerleşim tarihînin kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi ile Türkmen-Karahöyük'ün bölgedeki iki büyük kentsel alandan biri olduğunun (diğeri ise son 4000 yıldır Konya-Karahöyük ve Alaattin Tepe'nin oluşturduğu merkezdir) altını çizmiştir. Eldeki sınırlı kanıtlarla, bölgesel siyasi önceliğin bu iki merkez arasında önce Orta Tunç Çağı'nda Konya-Karahöyük, sonra Geç Tunç ve Demir Çağı'nda Türkmen-Karahöyük, ardından tekrar Pers Dönemi'nden günümüze Alaattin Tepesi'ne geçmiş olması olası görünmektedir. Uzun ömürlü İkkuwaniya-İkonion-Konyeh-Konya kentinin hem Göller Bölgesi, İç Anadolu ve Akdeniz kıyıları arasında önemli bir kavşak noktasında hem de Meram Çayı'nın bereketli bir yelpazenin merkezinde olmasının önemi daha da belirginleşmektedir. Son araştırmaların öncesinde Türkmen-Karahöyük'ün konumu şimdiye kadar daha az belirgindi. Bununla birlikte uydu görüntülerinin ve yüksek çözünürlüklü DEM'lerin (sayısal arazi modeli) analizi, Türkmen-Karahöyük çevresindeki yerel ortamların daha iyi karakterize edilmesine ve yerleşim yeri seçimi için bazı olası kriterlerin önerilmesine olanak sağlamıştır. Merkez, muhtemelen hem kentsel nüfusun bakımı hem de ekonomik faaliyetler için farklı kaynaklar sağlayan çok farklı üç ekolojik nişin birleşiminde yer almaktadır (Resim: 2). Bu bölge Çarşamba Deltası'nın doğu kenarlarında ve şehrin gıda tedarikinin desteklenmesinde temel olabilecek verimli alüvyal topraklarda yer almaktadır. Ayrıca henüz detaylı analizine sahip olmadığımız ancak Orta-Geç Holosen'de sığ bir bataklık olabileceği düşünülen, artık kurumuş olan Hotamış Gölü'nün kuzey kıyılarına da oldukça yakın konumdadır. Bu ortam, hem yapı malzemeleri (sazlıklar) hem de tahıl beslenmesini tamamlayacak zengin bir fauna ve flora sunmuş olabilir. Son olarak Türkmen-Karahöyük, İsmil ile Karapınar arasındaki bölgenin büyük bir kısmını kaplayan bozkırlara da çok yakındır. Dolayısıyla bu bölge keçi/koyun yetiştiriciliğine çok uygun olup tekstil endüstrisine bol miktarda yün sağlamış olacağı düşünülebilir. Güney-Orta Anadolu'daki diğer önemli Tunç Çağı yerleşmelerinden (örneğin Acemhöyük, Konya-Karahöyük) tekstil endüstrisinin önemli bir gelir kaynağı olduğu bilinmektedir (Hammer and Arbuckle 2017; Weingarten 1990).

2022 sezonu boyunca Türkmen-Karahöyük'te yürütülmüş çok sayıdaki faaliyet, alanın morfolojisi ve zaman içindeki gelişimi hakkında çok daha ayrıntılı bir tablo sunmaktadır. Başlangıç olarak ana höyük ile uydu höyükler arasındaki kısımda (önceki yayınlarda "aşağı şehir" olarak adlandırdığımız, bkz. Osborne vd. 2020) jeoarkeolojik sondajlar beklenmedik bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Analiz edilen karotların ayrıntıları ayrı bir yayında verilecek olsa da burada karotların tüm uzunluğunu kaplayan en az 4 m'lik alüvyon birikintisi olduğunu göstermektedir. Bu da arkeolojik tabakaların mevcut olması durumunda, başka yerlerdeki diğer büyük merkezlerden farklı olarak burada daha da derine gömülmüş olma olasılığını göstermektedir.

Höyüğün doğu eteklerinde ve köyde yapılan yoğun araştırmalar, Türkmen-Karahöyük'ün Geç Demir Çağı/Helenistik evrelerinde en geniş ölçekte olduğunu ortaya koymaktadır. Köy-

deki yoğun çanak-çömlek yığınlarının ana höyükten alınan topraktan mı yoksa modern evlerin altındaki *in-situ* dolgulardan mı kaynaklandığını anlamak şimdilik güçtür. Ancak çok sayıda köylüyle yapılan görüşmelerde, mevcut yüzeyin yaklaşık 1-1,5 m altında, yeni okul gibi büyük binaların inşaatı sırasında ortaya çıkan arkeolojik kalıntıların varlığına işaret edilmiştir. Ayrıca bazı köylüler köyün kuzey kesiminde, muhtemelen ana höyükte tespit edilen ve yerleşimin sonunu (MÖ 1. yy. civarı) karakterize eden yanma olayıyla çağdaş olan çok sayıda kap içeren bir yanık tabakasından da bahsetmektedir.

Ana höyükteki jeofizik araştırmaları yerleşimin en son yerleşim evrelerine (Resim: 3) (yaklaşık MÖ 2.-1. yy.) ait yoğun bir kentsel düzeni ortaya çıkarmaktadır (Creamer vd. hazırlık aşamasında). Görüntülemelerden çok sayıda çok odalı -muhtemelen iç avlulu- yapı tespit edilebilmektedir ve muhtemelen daha büyük iki kompleks (yaklaşık 40x20m) höyüğün merkezine doğru konumlanmaktadır. Buna ek olarak jeofizik sonuçları, erozyon yarıkları hizasında birleşiyor gibi görünen bir sokak ağını da açıkça vurgulamaktadır. Bu hipotez kazı yapılmadan doğrulanamayacak olsa da bu odak noktalarının sırasıyla güney, güneydoğu ve kuzeydoğudaki üç şehir kapısıyla tanımlanabileceği düşünülebilir.

Jeofizik çalışmaları doğu ve kuzeydeki uydu höyüklerin, geniş çapta yağmalanmış küçük mezar tümülüslerine ait olduğunu anlatmakta ve yuvarlak yapılarla karışık birkaç dikdörtgen yapıyı (muhtemelen konut binaları) da ortaya çıkarmaktadır (Resim: 4). Bu tür tümülüslerden birinin taştan yapılmış mezar odasına ait kalıntılara, yakın zamanda açılan bir kaçak kazı çukurunda rastlanmıştır (Resim: 5). Bu tümülüsler uydu görüntülerinden de görülebilmektedir ve yukarıda bahsi geçen iki şehir kapısına doğru birleşiyor gibi görünen birkaç *hollow way* (antik yol izi), toprak yollarla açıkça ilişkilendirilebilmektedir. Böylece uydu höyükleri üzerinde en az 20'den fazla örneği olan ve bölgedeki tümülüslerin MÖ 6. yy.daki en erken verilerine dayanarak (Arslan 2001) muhtemelen MÖ 1. binyılın ikinci yarısına tarihlenen bir tümülüs nekropolü olduğu tespit edilebilmektedir. Bununla birlikte, uydu höyükleri üzerindeki yoğun LBA ve EIA/MIA çanak-çömlekleri, MÖ 2. binyılın ortalarından itibaren bir yerleşime de işaret etmektedir. Jeofizik sonuçlarında bulunan dikdörtgen yapıların yerel STÇ ve/veya EDÇ-ODÇ yapıları ile ilişkilendirilmesi önerilebilir. Ancak bu hipotez arkeolojik kazı verileri olmadan doğrulanamaz.

Yoğun araştırma sonuçları, ana höyüğün güneybatısındaki kiremit sandukaları ve taş lahitlerle karakterize edilen bir Helenistik nekropolisin yanı sıra, kuzeydoğuda muhtemelen bol miktarda metal cüruf ve tek bir üfleç ile kanıtlanan küçük bir demir işliği ile ilişkili küçük bir Orta Çağ mezrasını da tanımlamıştır.

Büyük Kral Hartapu (TÜRKMEN-KARAHÖYÜK 1) tarafından yaptırılan bir Anadolu Hiyeroglifi yazıtının 2019 yılında bulunmasıyla zaten vurgulanan bu alanın Demir Çağı'ndaki önemi (Goedegebuure vd. 2020), ikinci bir küçük Anadolu Hiyeroglifi yazıtı ile de doğrulanmıştır. Höyüğün ortasındaki bir erozyon yarığında tespit edilmiş bir dikilitaşın üzerinde tek bir LUNA yazılı yazıt (TÜRKMEN-KARAHÖYÜK 2) bulunmaktadır (Resim: 6). Bu buluntu, Apa köyü yakınlarında bulunmuş, bir sunak ya da heykel kaidesi gibi görünen bir

nesnenin üzerinde CAELUM ve LUNA (Resim: 7) olmak üzere iki işaret bulunan bir başka küçük Anadolu Hiyeroglifi yazıtıyla (APA 1) çok iyi karşılaştırılmaktadır. Bu veriler şu anda Demir Çağı yazıtlarında *ünik* durumda olsalar da yerel bir Ay Tanrısı kültüne atıfta bulunabileceği düşünülmektedir. Türkmen-Karahöyük'ün Demir Çağı'ndaki merkez rolünün bir başka kanıtı, bir yanda Gordion diğer yandan Alişar ve diğer Orta Anadolu yerleşmeleri ile ilişkili olan çok sayıda malın yanı sıra Kilikya'dan ve Batı Anadolu'nun iç kesimlerinden çok sayıda Demir Çağı boyalı seramiklerinin muhtemel ithalatıdır. Özellikle bir buluntu, *Brown-on-Buff* kraterinden figüratif bir panel, yalnızca Gordion'daki seçkin kontekstlerde bulunmuştur ve dolayısıyla Türkmen-Karahöyük'e doğrudan ithal edilmiş olabilir (Resim: 8).

Sonuç olarak Türkmen-Karahöyük arkeolojik alanı ile ilgili bilgi dağarcığı revize edilmiştir. Arkeolojik kalıntıların (yerleşme ve mezarlıklar dâhil) yayılımının toplamda 200 hektarı aştığı ve modern köyün altında da devam ettiği anlaşılmıştır. Ancak yerleşim alanlarının belirli dönemlerde farklı dağılımlar göstererek, toplam yayılımdan daha küçük olduğu da tespit edilmiştir (Resim: 9). Bugünkü anlayışa göre İTÇ ve OTÇ dönemleri şimdilik ana höyükle sınırlı görünmektedir. Ana yerleşimin GTÇ'de başlayarak EDÇ/ODÇ dönemlerinde de devam eden uydu höyüklerine doğru genişlediği görülmekte ve kapsamın minimum 60 hektar (30 hektar ana höyük + 30 hektar uydu höyük) olduğu tahmin edilmektedir. Ancak gelecekteki çalışmalarda ana höyüğün doğusundaki alüvyon çökeltileri altında bir aşağı şehrin belirlenmesi halinde yerleşim alanı bilgisi genişletilebilir. Türkmen-Karahöyük'ün GDÇ/Helenistik dönemlerde en geniş boyutuna ulaştığı düşünülmekte; ana höyük üzerindeki yoğun kentsel yerleşim planı, K-KD-D yönündeki geniş nekropoller ve muhtemelen bugün köyün altında kalmış aşağı şehir ile birlikte toplamda 150 hektarın üzerinde olduğu düşünülmektedir. 1000 yılı aşkın bir aradan sonra uydu höyüklerin kuzey çevresine küçük (4-6 hektar) bir Orta Çağ mezrası yerleşirken, modern köy ise 1940'ların başında Hotamış'tan getirilen Türkmen aileler tarafından kurulmuştur.

Teşekkür

2022 sezonunun tüm ekip üyelerine; Jonathan Alperstein, Çağlayan Bal, Anna Berlekamp, Petra Creamer, Okan Çağın, S. Simay Eren, Jennifer Jackson, Ebubekir Karakoca, Zahra Khan, Anthony Lauricella, Erol Sağlam, Hakan Tarhan, İsmail Tarhan ve Levent Uncu, çoğu zaman sıkıcı görevleri yerine getirirken gösterdikleri enerji ve coşku için teşekkür ederiz. Ayrıca Konya Müze Müdürü Ömer Faruk Türkan başta olmak üzere, Uzmanlar Nedime Özçalık Yılmaz ve Nuriye Ülker'e idari uygulamalardaki yardımları ve sık ziyaretlerimizde gösterdikleri misafirperverlik için teşekkür ederiz. Bu alandaki desteklerinden dolayı Bakanlık Temsilcisi Mustafa Ertürk'e ve araştırma izni için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne ayrıca teşekkür ederiz. Bu projenin 2022 yılı sezonu çalışmaları; Loeb Classical Library Fonu, Dartmouth College's Spatial Archaeometry Research Collaborations Fonu, Chicago Üniversitesi, Institute for the Study of Ancient Culture ve Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü sponsorluğunda gerçekleştirilmiştir.

Kaynakça

Arslan, N. (2001). Die Funde des Kıcıkışla Höyük. *Istanbuler Mitteilungen, 51*, 167-189.

Creamer, P. M., Alperstein, J., Massa, M., Osborne, J., & Casana, J. (in prep). Large-Array Magnetic Gradiometry Survey at Türkmen-Karahöyük (Turkey). *Archaeological Prospection*.

Garstang, J., & Gurney, O. (1959). *The Geography of the Hittite Empire*. London: British Institute at Ankara.

Goedegebuure, P., Van den Hout, T., Osborne, J., Massa, M., Şahin, F., & Bachhuber, C. (2020). TÜRKMEN-KARAHÖYÜK 1: a new Hieroglyphic Luwian inscription from Great King Hartapu, son of Mursili, conqueror of Phrygia. *Anatolian Studies, 70*, 29-43.

Hammer, E., & Arbuckle, B. S. (2017). 10,000 Years of Pastoralism in Anatolia: A Review of Evidence for Variability in Pastoral Lifeways. *Nomadic People, 21*(2), 214-267.

Massa, m (in prep). The City and Kingdom of Tarhuntassa: an integrated historical, geographical, textual and archaeological approach. *Anatolian Studies, special issue*.

Massa, M., Bachhuber, C., & Şahin, F. (Eds.). (in prep). *Landscapes of the First Farmers, Cities and States on the Konya Plain: Results of the Konya Regional Archaeological Survey Project*. London: British Institute at Ankara.

Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Bostancı-Kolankaya, N., & Tuna, Y. (2019). The Konya Regional Archaeological Survey Project: the 2017 and 2018 Field Seasons. *Anatolica, XLV*, 159-180.

Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Erpehlivan, H., & Lauricella, A. J. (2021). The 2019 and 2020 Seasons of the Konya Regional Archaeological Survey Project. *Anatolica, XLVII*, 215-242.

Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Erpehlivan, H., Lauricella, A. J., & Osborne, J. (2020). A landscape-oriented approach to urbanisation and early state formation in the Konya and Karaman Plains, Turkey. *Anatolian Studies, 70*, 45-75.

Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Sarı, D., Erpehlivan, H., & Tuna, Y. (2020). Konya İli, Karatay ve Çumra İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması 2018 Yılı Sonuçları. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, 37*(2), 511-528.

Massa, M., Bachhuber, C., Şahin, F., Tuna, Y., & Bostancı-Kolankaya, N. (2019). Konya İli, Karatay ve Çumra İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması 2017 Yılı. *Araştırma Sonuçları Toplantısı, 36*(3), 17-34.

Massa, M., & Lauricella, A. J. (in prep). The Central Anatolian Settlement Database. *Journl of Open Archaeological Data*.

Massa, M., & Osborne, J. (2022). On the Identity of Hartapu. Textual, historical and archaeological analysis of an Anatolian Iron Age ruler. *Altorientalische Forschungen, 49*(1), 85-103.

Osborne, J., Massa, M., Şahin, F., Erpehlivan, H., & Bachhuber, C. (2020). The City of Hartapu: Results of the Türkmen-Karahöyük Intensive Survey Project. *Anatolian Studies, 70*, 1-27.

Weingarten, J. (1990). The Sealing Structure of Karahöyük and Some Administrative Links with Phaistos and Crete. *Oriens Antiquus, XXIX*(1-2), 63-95.

EKLER

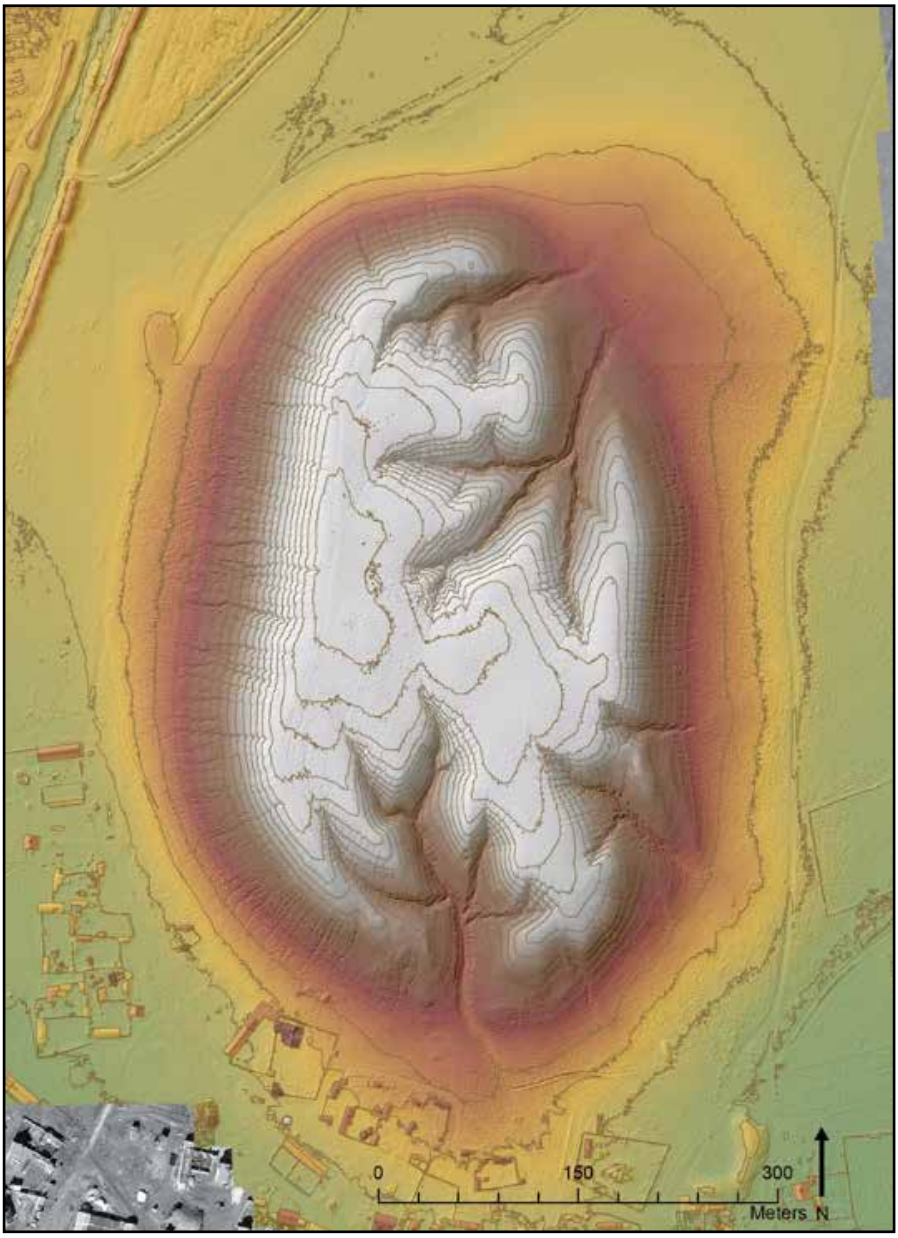

Resim 1: Türkmen-Karahöyük'ün Sayısal Arazi Modeli

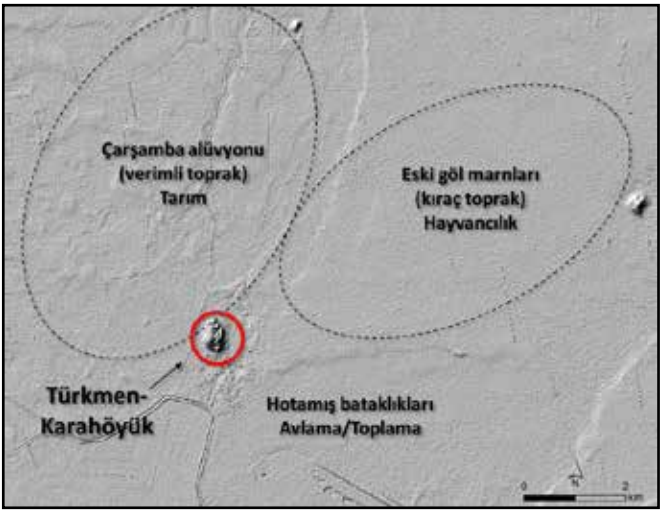

Resim 2: Türkmen-Karahöyük ve Çevresindeki Ekolojik Nişler

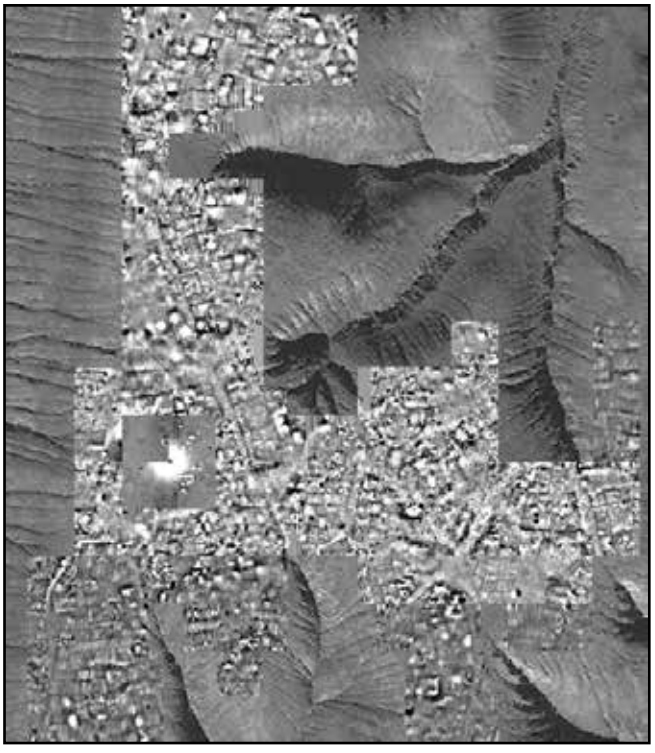

Resim 3: Ana Höyük'teki Jeofizik Çalışmaları ile Tespit Edilen Yapı Kalıntıları

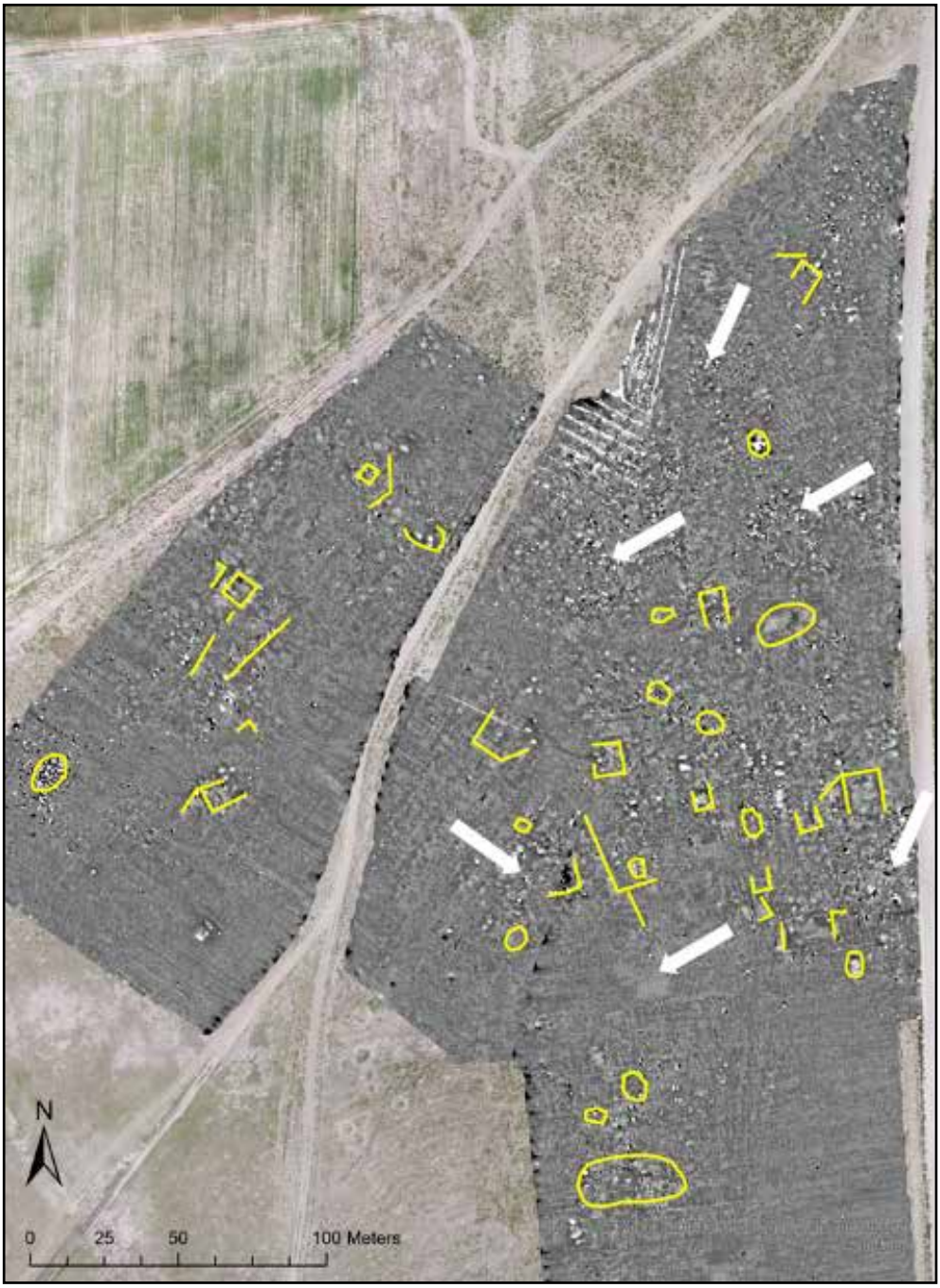

Resim 4: Jeofizik ile Belgelenmiş Uydu Höyüklerdeki Yapı Kalıntıları

Resim 5: Tümülüs Mezar Odasına Ait Olduğu Düşünülen Blok

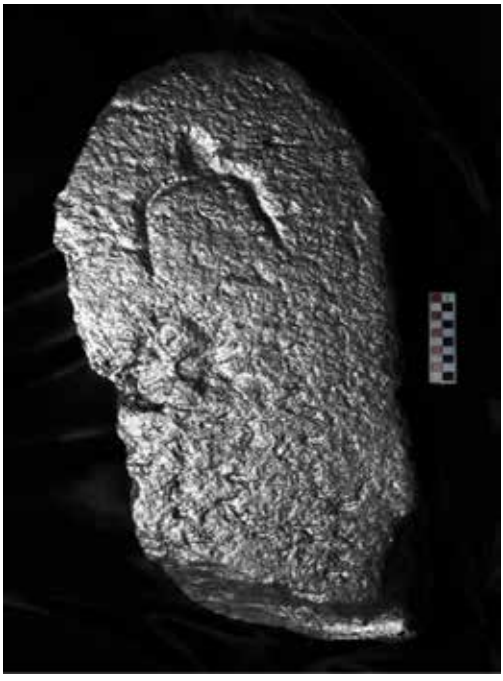

Resim 6: TÜRKMEN-KARAHÖYÜK 2 Yazıtının RTI Modeli

Resim 7: APA 1 Yazıtının RTI Modeli ve Fotoğrafları

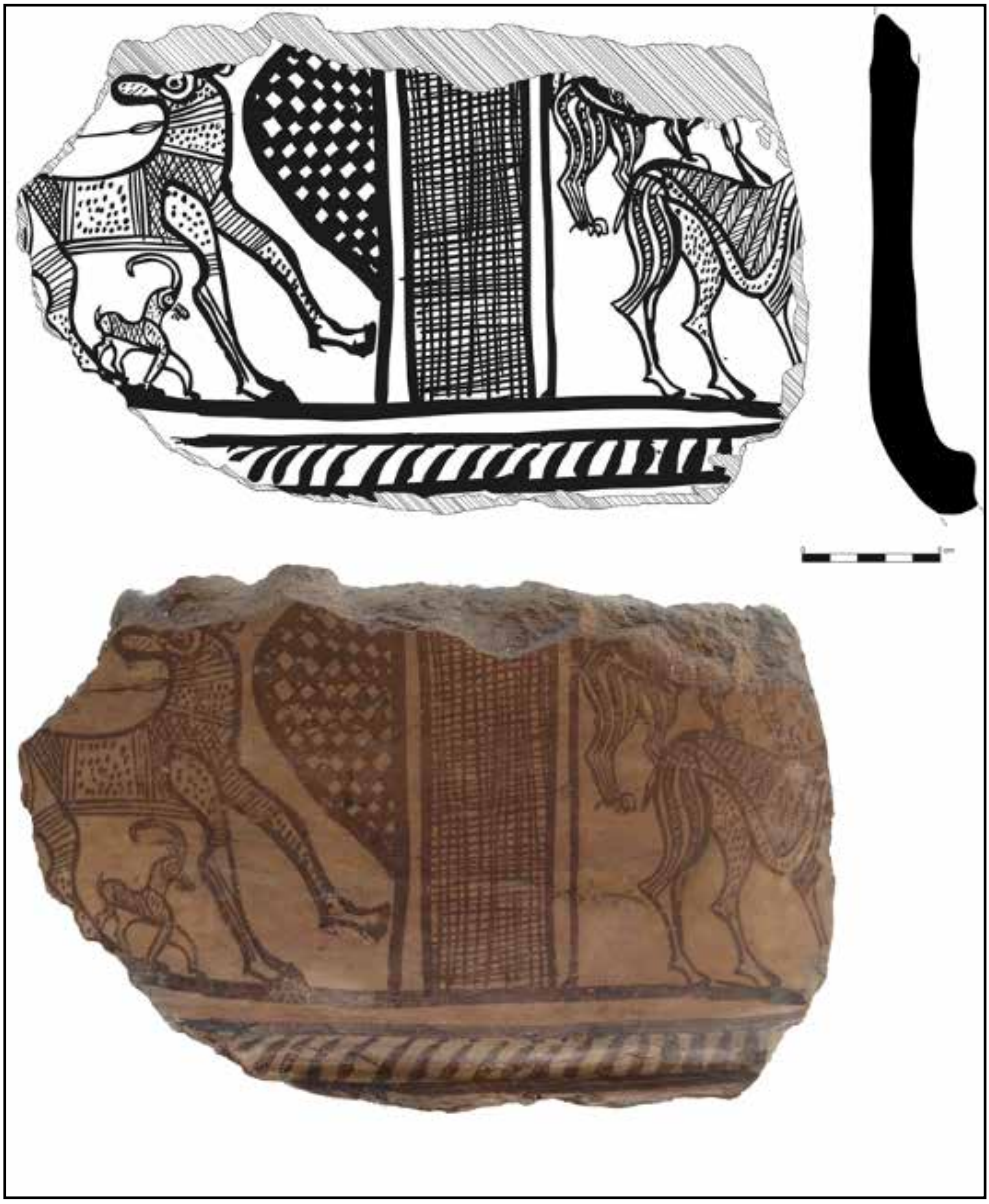

Resim 8: Türkmen-Karahöyük Buluntusu Brown-on-Buff Krater Parçası

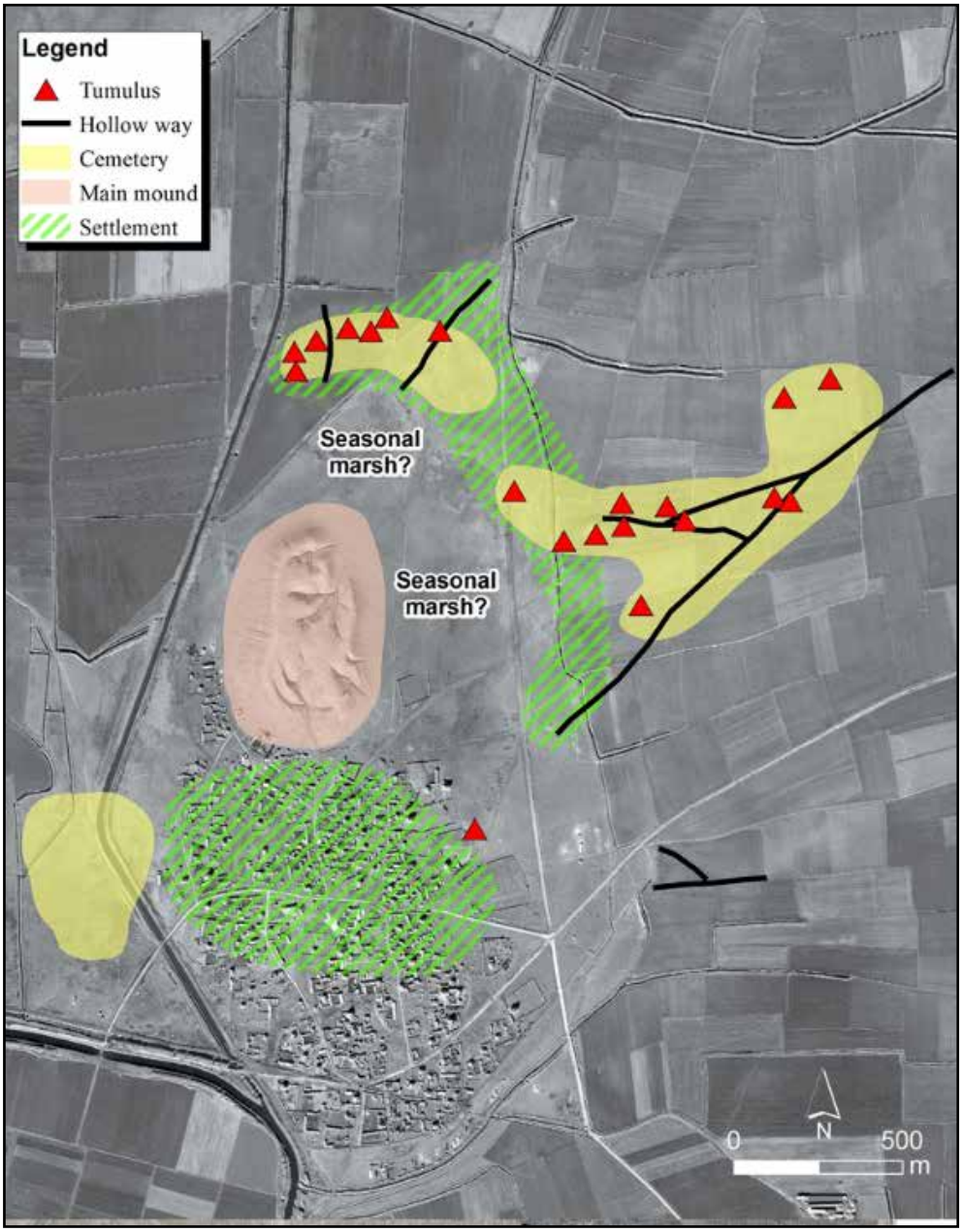

Resim 9: Türkmen-Karahöyük ve Çevresinin Yerleşme Morfolojisi